

Monumentnummer*: 530833

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 22 februari 2010
Kadaster deel/nr 82977/12

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>		<i>Provincie*</i>				
's-Gravenhage	's-Gravenhage		Zuid-Holland				
<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>House letter*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Stadhoudersplantsoen	12			2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	14			2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	16			2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	18			2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	20 A	A		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	20 B	B		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	20 C	C		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	8			2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	12 D	D		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	8 A	A		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	8 C	C		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	10			2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	14 A	A		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	14 D	D		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	14 B	B		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	6			2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	6 A	A		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	8 E	E		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	12 B	B		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	14 C	C		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	20			2517 JL	's-Gravenhage		

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>House letter*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Stadhoudersplantsoen	10 A	A		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	8 B	B		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	16 A	A		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	12 C	C		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	10 B	B		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	12 A	A		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	6 B	B		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	10 C	C		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	6 D	D		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	4				's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	6 C	C		2517 JL	's-Gravenhage		
Stadhoudersplantsoen	8 D	D		2517 JL	's-Gravenhage		

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
's-Gravenhage	N	8854	A1	
's-Gravenhage	N	8854	A4	
's-Gravenhage	N	8854	A5	
's-Gravenhage	N	8854	A6	
's-Gravenhage	N	8854	A7	
's-Gravenhage	N	8854	A8	
's-Gravenhage	N	8854	A9	
's-Gravenhage	N	8854	A10	
's-Gravenhage	N	8854	A11	
's-Gravenhage	N	8854	A12	
's-Gravenhage	N	8854	A13	
's-Gravenhage	N	8854	A14	
's-Gravenhage	N	8854	A15	
's-Gravenhage	N	8854	A16	
's-Gravenhage	N	8854	A17	
's-Gravenhage	N	8854	A18	
's-Gravenhage	N	8854	A19	
's-Gravenhage	N	8854	A20	
's-Gravenhage	N	8854	A21	
's-Gravenhage	N	8854	A22	
's-Gravenhage	N	8854	A23	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
's-Gravenhage	N	8854	A24	
's-Gravenhage	N	8854	A25	
's-Gravenhage	N	8854	A26	
's-Gravenhage	N	8854	A27	
's-Gravenhage	N	8854	A28	
's-Gravenhage	N	8854	A29	
's-Gravenhage	N	8854	A30	
's-Gravenhage	N	8854	A32	
's-Gravenhage	N	8854	A33	
's-Gravenhage	N	8854	A34	
's-Gravenhage	N	8854	A35	
's-Gravenhage	N	8854	A36	
's-Gravenhage	N	8854	A37	
's-Gravenhage	N	8854	A38	
's-Gravenhage	N	8854	A39	
's-Gravenhage	N	8854	A40	
's-Gravenhage	N	8854	A41	
's-Gravenhage	N	8854	A42	
's-Gravenhage	N	8854	A43	
's-Gravenhage	N	8854	A44	
's-Gravenhage	N	8854	A45	
's-Gravenhage	N	8854	A46	
's-Gravenhage	N	8854	A47	
's-Gravenhage	N	8854	A48	
's-Gravenhage	N	8854	A49	
's-Gravenhage	N	8854	A50	
's-Gravenhage	N	8854	A51	
's-Gravenhage	N	8854	A52	
's-Gravenhage	N	8854	A53	
's-Gravenhage	N	8854	A54	
's-Gravenhage	N	8854	A55	
's-Gravenhage	N	8854	A56	
's-Gravenhage	N	8854	A57	
's-Gravenhage	N	8854	A58	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
's-Gravenhage	N	8854	A59	
's-Gravenhage	N	8854	A60	
's-Gravenhage	N	8854	A61	
's-Gravenhage	N	8854	A62	
's-Gravenhage	N	8854	A63	
's-Gravenhage	N	8854	A64	
's-Gravenhage	N	8854	A65	
's-Gravenhage	N	8854	A66	
's-Gravenhage	N	8854	A67	
's-Gravenhage	N	8854	A68	
's-Gravenhage	N	8854	A70	
's-Gravenhage	N	8854	A71	
's-Gravenhage	N	8854	A72	
's-Gravenhage	N	8854	A73	
's-Gravenhage	N	8854	A74	
's-Gravenhage	N	8854	A75	
's-Gravenhage	N	8854	A76	
's-Gravenhage	N	8854	A77	
's-Gravenhage	N	8854	A78	
's-Gravenhage	N	8854	A79	
's-Gravenhage	N	8854	A80	
's-Gravenhage	N	8854	A81	
's-Gravenhage	N	8854	A82	
's-Gravenhage	N	8854	A83	
's-Gravenhage	N	8854	A84	
's-Gravenhage	N	8854	A85	
's-Gravenhage	N	8854	A86	
's-Gravenhage	N	8854	A87	
's-Gravenhage	N	8854	A88	
's-Gravenhage	N	8854	A89	
's-Gravenhage	N	8854	A90	
's-Gravenhage	N	8854	A91	
's-Gravenhage	N	8854	A92	
's-Gravenhage	N	8854	A93	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
's-Gravenhage	N	8854	A94	
's-Gravenhage	N	8854	A95	
's-Gravenhage	N	8854	A96	
's-Gravenhage	N	8854	A97	
's-Gravenhage	N	8854	A98	
's-Gravenhage	N	8854	A99	
's-Gravenhage	N	8854	A100	
's-Gravenhage	N	8854	A101	
's-Gravenhage	N	8854	A102	
's-Gravenhage	N	8854	A103	
's-Gravenhage	N	8854	A104	
's-Gravenhage	N	8854	A105	
's-Gravenhage	N	8854	A106	
's-Gravenhage	N	8854	A107	
's-Gravenhage	N	8854	A108	
's-Gravenhage	N	8854	A109	
's-Gravenhage	N	8854	A110	
's-Gravenhage	N	8854	A111	
's-Gravenhage	N	8854	A112	
's-Gravenhage	N	8854	A113	
's-Gravenhage	N	8854	A114	
's-Gravenhage	N	8854	A115	
's-Gravenhage	N	8854	A116	
's-Gravenhage	N	8854	A117	
's-Gravenhage	N	8854	A118	
's-Gravenhage	N	8854	A119	
's-Gravenhage	N	8854	A120	
's-Gravenhage	N	8854	A121	
's-Gravenhage	N	8854	A122	
's-Gravenhage	N	8854	A123	
's-Gravenhage	N	8854	A124	
's-Gravenhage	N	8854	A125	
's-Gravenhage	N	8854	A126	
's-Gravenhage	N	8854	A127	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
's-Gravenhage	N	8854	A128	
's-Gravenhage	N	8854	A129	
's-Gravenhage	N	8854	A130	
's-Gravenhage	N	8854	A131	
's-Gravenhage	N	8854	A132	
's-Gravenhage	N	8854	A133	
's-Gravenhage	N	8854	A134	

*Omschrijving***

Inleiding

Geheel onderkelderd KANTOORGEBOUW met CONCIERGEWONING en GROENSTROOK met lage OMMURING voor het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten (HPA), gebouwd tussen 1953 en 1955. Dit is het laatste werk van de Haagse architect J.W.E. Buijs (van het architectenbureau Buijs en Lürsen) waarin hij samenwerkte met architect W. Verschoor en diens zoon W.H. Verschoor. Het kantoorpand van het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten werd gebouwd in de tijdens de Tweede Wereldoorlog door de bezetter ontruimde en als Sperrgebiet ingerichte weststrook van Den Haag. Het pand voor het HPA maakte daarmee deel uit van het door W.M. Dudok ontworpen wederopbouwplan. Het gebouw wordt door een weg gescheiden van de brede groenstructuur van het Stadhoudersplantsoen met daarin de licht meanderende Haagse Beek. Aan de westzijde van het pand is een CONCIERGEWONING aangebouwd. Ter plaatse van het eveneens door Buijs ontworpen vroegere kantoor voor het Nederlandsch Rundveestamboek, ten zuidwesten van het HPA-gebouw, bevindt zich thans een ander pand. Het kantoorgebouw voor het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten is in 1970 verbouwd, waarbij onder andere diverse raampartijen zijn vervangen. Het interieur is deels gewijzigd. Het pand is thans (2009) nog altijd in gebruik door het Productschap Akkerbouw.

Omschrijving

Het KANTOORGEBOUW wordt van de openbare weg gescheiden door een GROENSTROOK, die wordt omsloten door een laag gemetseld MUURTJE met daarop een eenvoudige stalen balustrade. Het pand is opgetrokken op een langgerekte plattegrond. Het plat afgedekte gebouw met in- en uitspringende volumes is opgetrokken in betonskeletbouw, met een traveemaat van 1,70 meter, en heeft een deels bakstenen en deels schokbetonnen bekleding. In het via afzonderlijke dienstingangen ontsloten souterrain (huisnummer 14 in het midden van de voorgevel en huisnummer 16 in de rechterzijgevel), zijn atoomschuilkelders ondergebracht. Aan de oostzijde van het pand bevindt zich een representatief kopvolume, waarin zich op de begane grond de hoofdentree (huisnummer 12) en ter hoogte van de verdieping de grote vergaderzaal bevinden. Hierin zijn tevens het hoofdtrappenhuis en de twee liften ondergebracht. Ten westen van het volume met de hoofdentree bevindt zich de lange kantoorvleugel die, boven de kelder, zes bouwlagen omvat. De teruggerooide dakverdieping was in oorsprong bestemd als kantine en heeft twee gebogen kopzijden die toegang geven tot de dakterrassen. Het eerder beschreven hoofdtrappenhuis in het kopvolume is zodanig gepositioneerd dat tijdens avondbijeenkomsten de kantineruimten bereikt konden worden zonder dat er toegang werd verschaft tot de rest van het gebouw. De kantoorvertrekken worden vanuit een lange, centrale gang ontsloten, en waren door middel van tussenwanden in omvang te variëren.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Aan de zuidzijde (achtergevel) is ten westen van het midden het diensttrappenhuis uitgebouwd. Ter westzijde van het HPA-gebouw is een CONCIERGEWONING aangebouwd (huisnummer 18), die via de oorspronkelijke rijwielstalling in het souterrain met het kantoorgebouw was verbonden. De kubistische conciërgewoning is uitgevoerd in schoon metselwerk. Deze telt twee bouwlagen en is plat afgedekt.

Het afzonderlijk vormgegeven kopvolume aan de oostzijde van het gebouw bevat de monumentale hoofdentree met een brede bordestrap en een draaideur in de noordelijke gevel. Op de hoofdverdieping van de kopgevel bevinden zich dubbelhoge ramen van de zich over twee verdiepingen uitstrekkende grote vergaderzaal. Deze zijn gelegen boven een viertal ronde kolommen. De twee bovenverdiepingen bevatten in deze gevel elk een reeks van zeven vensters, die in oorsprong van staal waren. Het geheel is als een uitspringend volume omkaderd. De repeterende vensterpartijen in de kantoorvertrekken in de lange vleugel zijn eveneens in een uitspringend volume ondergebracht. Oorspronkelijk bevonden zich hier draai-kiepramen in houten kozijnen. Aan de noordzijde (voorgevel) bevat elk van de vijf kantoorlagen 42 vensters. Aan de zuidzijde (achtergevel) is ten westen van het midden een diensttrappenhuis uitgebouwd. Ter weerszijden zijn hier dezelfde typen vensterreeksen aangebracht als aan de noordzijde.

Het kantoorgebouw voor het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten is een kenmerkend voorbeeld van de synthese-architectuur die architecten als Buijs, Dudok, Verschoor en Wils tot stand hebben gebracht. De verschillende volumes drukken direct de oorspronkelijke functie binnen het gebouw uit, waarbij het opzettelijk asymmetrisch in het volume gesitueerde hoofdtrappenhuis fungeert als een verbindingselement tussen het monumentale kopvolume aan de oostzijde de langgerekte kantoorvleugel daarnaast. Opvallend is verder de monumentale toepassing van het destijds innovatieve schokbeton.

Typerend voor het vroeg-naoorlogse samengaan van beeldende kunst en bouwkunst is de verfraaiing van het gebouw met monumentale kunstwerken, waarvan de figuratieve voorstellingen alle verwijzen naar de activiteiten van het HPA. In de voorgevel bevindt zich boven de hoofdentree een plastiek van Albert Termote, Ceres te paard voorstellend. In de monumentale entreehal bevinden zich ter weerszijden van de trap naar het hoofdtrappenhuis twee kleurige wandschilderingen van de Haagse Verve-kunstenaar Frans Vollmer, die de Landbouw (links: Ceres en de akkerbouwproducten) en de Industrie (rechts: de bedrijfstakken voor teelt, industrie en transport) verbeelden. Deze werden ter gelegenheid van de opening van het gebouw geschonken door het personeel. In de grote vergaderzaal bevond zich oorspronkelijk een wandschildering naar ontwerp van Anton Rovers, die eveneens de landbouw verbeeldde. Mogelijk bevindt deze zich nog achter de recent toegevoegde voorzetwand.

Waardering

Het KANTOORGEBOUW van het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten met CONCIERGEWONING en GROENSTROOK met lage OMMURING is van algemeen belang als zijnde een toonbeeld van de vroeg-naoorlogse synthese-architectuur. Functionele uitgangspunten en moderne bouwmaterialen en bouwmethoden worden gecombineerd met relatief traditionele opvattingen van representativiteit en een eigentijdse monumentale kunsttoepassing naar ontwerp van gerenommeerde Haagse kunstenaars. Vanwege de situering binnen het door W.M. Dudok ontworpen wederopbouwplan voor Den Haag en de relatie met het plantsoen tegenover het gebouw, bezit het HPA-gebouw stedenbouwkundige waarde. Het kantoorpand heeft tevens symbolische waarde voor de opkomst van de productschappen, voor de wederopbouw van Den Haag én voor de toenmalige politieke aandacht voor Nederland als landbouwnatie.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Handel en kantoor

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument